

Kerpics Judit (2025). Egymást keresztező kutatások műhelye – beszámoló a Turkui Egyetemen tett kutatóútról

Közösségi Kapcsolódások 5(1-2), 262–266.

ISSN 2786-3484 (Online)

<https://doi.org/10.14232/kapocs.2025.1-2.262-266>

KERPICS JUDIT

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar
Művelődéstudományi Tanszék

ORCID: [0000-0003-0797-7116](https://orcid.org/0000-0003-0797-7116)

Egymást keresztező kutatások műhelye – beszámoló a Turkui Egyetemen tett kutatóútról

A 2024/2025 tanév tavaszi félévében a Pannónia Programnak köszönhetően egyhetes kutatóútra mehettem a finnországi Turkuba. Az SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Művelődéstudományi Tanszékének Pannónia-koordinátoraként fontos volt számomra, hogy a pályázók munkáját első kézből származó tapasztalatokkal segíthessem, de ez csak járulékos nyereség volt, nem ez volt az elsődleges motivációm. Számos lehetősége van egy magyarországi kutatónak bekapcsolódni a nemzetközi tudományos vérkeringésbe külföldi publikációk olvasása és külföldi szakfolyóiratokban való publikálás, nemzetközi – akár online – konferenciákon való részvétel útján, de az online tér lehetőséget biztosít nemzetközi kutatócsoportok működtetésére is rendszeres online meetingekkel. A könyvtárak és kiadók digitalizációs tevékenységének köszönhetően számos régi forrásszöveg is hozzáférhetővé vált távolról, ha olykor hiányosan is. (Ennek a jelenségnek a kutatásokba bevont szövegek szelekcióját torzító hatására most nem térek ki.) Az vitán felül áll, hogy ma már nem az utazás a külföldi kutatóhelyekkel való kapcsolattartás egyetlen módja – én internetes forrásokból ismertem meg az engem vendégül látó szakmai műhelyt. Mit adhat mégis a személyes jelenlét? És: mit nyertem ebből az utazásból, ami online ne lett volna hozzáférhető számomra? Szubjektív beszámolómm nem titkolt célja, hogy a folyóirat olvasóiban növelje a kalandvágyat, és külföldi kutatóutakra ösztönözze őket.

Az utazás előkészítésében egy támogató és megtartó szakmai közeg segített. Az SZTE JGYPK Művelődéstudományi Tanszék vezetője, Újvári Edit, a kezdetektől fogva támogatta a tervem megvalósítását – csakúgy, mint a kollégáimét – amiért hálával tartozom neki. A pályázattal kapcsolatos minden kérdésemmel bizalommal fordulhattam a kari koordinátorunkhoz, Hegedűs Évához és az SZTE Nemzetközi Mobilitási Iroda munkatársaikhoz, Zilahi Tiborhoz és Balázs Katalinhoz. Hatalmas segítséget kaptam a kutatóútra való felkészülésben és a kint tartózkodásom gyakorlati megszervezésében az SZTE BTK Finnugor Nyelvtudományi Tanszékének finn lektorától, Mervi de Heertől is, ezúton is köszönöm neki.

A helyszín kiválasztása részemről nagyon tudatos volt, ugyanis egy olyan kutatócsoport munkájába akartam bepillantást nyerni, amelyre a publikációik és hírleveleikben ismertetett programjaik alapján már korábban felfigyeltem. A Turkui Egyetem Bölcsészettudományi Kar Történet- és Kultúratudományi Tanszékén (Turun Yliopisto, Kulttuurihistorian oppiaine) illetve az intézményben működő SELMA (Centre of the Study of Storytelling, Experientiality and Memory) kutatócsoportnál tett látogatásomnak kettős célja volt. Egyfelől vendégként részt vehettem a SELMA kutatócsoport 10 éves fennállására rendezett ünnepi szemináriumon és az Environmental Humanities kutatócsoport konferenciáján; másfelől vendégelőadást tartottam a kutatócsoport tagjai előtt egy még publikálatlan tanulmányomból.

2025. május 24-én éjjel szállt le a repülőm Helsinki Vantaa repülőtérre, és egy rövid fővárosi csatangolást követően május 25-én érkeztem a délnyugat finnországi Turkuba, az ország legöregebb városába és egyben Szeged testvérvárosába. Csodálatos természeti környezetben helyezkedik el a rajta keresztülfolyó Aura folyónak és a Balti-tenger gazdag szigetvilágának köszönhetően. A finn településekre egyébként is jellemző a fás-bokros természetes élőhelyek megtartása akár városi parkok formájában, akár úgy, hogy a partmenti szigeteket hidakkal vagy kompokkal a városhoz kapcsolják. Ily módon bárhol is lakjon az ember a városban, nem kell 10-15 percnél többet sétálni vagy biciklizni ahhoz, hogy a természetben találja magát. A természethez való kapcsolódás igénye mélyen gyökerezik a finn kultúrában, és ebben a beszámolóban sem csak hangulatfestő céllal említettem meg – de erről részletesen később.

A Turkui Egyetemen működő SELMA (Centre for the Study of Storytelling, Experientiality and Memory) interdiszciplináris kutatócsoport nemzetközi kutatói hálózatot működtet, amelyhez a világ több pontjáról csatlakozhatnak témába vágó kutatásokat folytató tudósok. Ez a sokszínűség nem eredményez szétartó, vagy elemeire hulló munkát, a kutatások folyamatosan párbeszédben vannak egymással, a különböző tudományterületek narratívái egy témáról versengés helyett kiegészítik egymást, nyitottak egymás megoldásaira és tapasztalataira. Így irodalomtörténészek, kultúrakutatók és történészek nemzetközi együttműködése koherens, világos célokkal rendelkező kutatássá áll össze, melynek részei folyamatosan párbeszédben állnak egymással és a nagy egésszel is. Két éve követem a SELMA munkásságát, olvasom a publikációikat, és 2024 nyarán fel is vettem velük a kapcsolatot, mert saját 19. századi nőnevelési irodalommal és kulturális emlékezettel kapcsolatos kutatásom tematikus és módszertani szempontból is köthető ehhez a tudományos közösséghez. A SELMA 2025-ben tartotta fennállásának 10. évfordulóját, melyet jubileumi szemináriummal ünnepeltek meg. A május 26-án a Sibelius Múzeumban (Sibelius Museo) tartott rendezvény adta látogatásom apropóját, erre kaptam meghívást a kutatócsoport egyik vezetőjétől, Maarit Leskelä-Kärki docens asszonytól. A kutatócsoport nemzetközi összetételére tekintettel a rendezvény angol nyelven zajlott. Hanna Meretoja és Maarit Leskelä-Kärki kutatócsoport vezetőik köszöntője után Matti Hyvärinen tartotta meg *The Sense of a Beginning – Positioning, experientiality and support for a master narrative* című plenáris előadását a történetek kezdőpontjának kijelöléséről, melyben narratológiai vizsgálat alá vetette a finn napi sajtó háborús tudósításait az izraeli-palesztin konfliktusról. A tudományos előadást kerekasztal beszélgetés követte a narratívaalkotás világpolitikai szerepéről és a narratív hadviselésről Hanna Meretoja vezetésével. A szemináriumot Astrid Swan „...*grief plays me like a broken string instrument*” című összművészeti performansza koronázta meg: egy-egy témát három művészeti ágban járt körül oly módon, hogy felolvasta egy-egy novelláját vagy esszéjét, közben kivetítette a kapcsolódó fotókollázsát, majd leült a zongorához, és dalban is megfogalmazta ugyanazt a koncepciót. A háromféleképpen közvetített témái a gyász, családi traumák, női sors és a (rák)betegség köré szerveződtek, előadása katartikus erejű volt, és a maga sajátos nyelvén, sajátos szabályai szerint magába foglalta az előtte elhangzott tudományos problémafelvetéseket is. A rendezvényt egy oldott hangulatú beszélgetéseknek teret adó állófogadás zárta.

A jubileumi szeminárium folytatása volt május 27-én a külföldi vendégelőadói panel, itt kaptam lehetőséget egy egyórás előadás megtartására a 19. századi fiatal lányoknak szóló nevelési tanácsadókönyvek társadalmi viselkedésszabályozó

funkcióiról magyar kulturális környezetben, nemzetközi komparatív kitekintésekkel. A vendégelőadásom címe *Guide through Life: Social Normativity in 19th Century Hungarian Female Conduct Books* volt. Ezen kívül még egy előadás hangzott el: az indiai Rourkelai Nemzeti Technológiai Intézet (National Institute of Technology Rourkela) adjunktusa, Arya Priyadarshini irodalomtörténész kortárs indiai ifjúsági regények trauma- és szorongás értelmezéseiről tartott egy inspiratív előadást. A szorongás fogalmi tisztázását követően az ifjúsági irodalomban jellemző nyelvi fordulatokat, szorongás-metaforákat, térbeli és időjáráshoz kapcsolódó költői képeket vizsgált külön figyelmet szentelve a klímaszorongás kifejezéseinek. Annak köszönhetően, hogy az egész délelőttre csak ez a két előadás volt betervezve, élénk beszélgetés alakult ki, és a két téma is könnyen párbeszédbe hozható volt egymással az ifjúsági irodalom korszaktól, nyelvtől és kulturális kontextustól független nevelő, normaképző funkciója által. Tematikus kapcsolódást is találtunk: az általam bemutatott *Pályavezető*¹ című életvezetési tanácsadó könyv külön fejezetet szentel a „nervositásnak”, melyet ma szorongásként és idegességgként azonosítanánk, így tér nyílt a 19. századi magyar és 21.századi indiai ifjúsági irodalmi diskurzus összevetésére ebben a témában. Nem voltak olyan távol egymástól ezek az értelmezések, mint előzetesen hittem volna: összekötötte őket a megbélyegzés és a mentális zavarokkal küzdők hibáztatásának retorikája – különösen akkor, ha fiatal lányokról van szó. A közönséget a kutatócsoport tagjai alkották érdeklődő graduális és posztgraduális hallgatókkal kiegészülve, személyesen és az online térben. A vendégelőadói panel így szakmai műhelyként is funkcionált, az itt kapott kérdéseket és javaslatokat a készülő angol nyelvű tanulmányomba is beépítem. Az előadásomon után egy PhD-hallgató e-mailben keresett meg, hogy a saját, kapcsolódó kutatásához tanácsot kérjen, ő levelezés útján létrejött női hálózatokról írja a disszertációját 19. századi finn kontextusban. Az előadásomban bemutatott magyar tanácsadó könyv női barátság-értelmezésekkel kapcsolatos szemelvényeinek angol fordításával segítettem a munkáját. Aznap este a SELMA tagjai vacsorázni vittek bennünket, és a kutatócsoport képviselője kifejezte a szándékát további együttműködésre velem, később pedig felvetette egy szegedi látogatás lehetőségét is részükről.

Május 28-án Maarit Leskelä-Kärki meghívására Arya Priyadarshinivel együtt csatlakoztam a Turkui Egyetem és az Åbo Akademi közös műhelye, a Center for Environmentel Humanities nemzetközi kutatócsoport The Human Relationship with the Changing Biodiversity címet viselő szemináriumához, ahol különböző bölcész és természettudományi területről érkező kutatók előadásait hallgattam például archeobotanikai, tengerbiológiai és invazív fajokkal kapcsolatos attitűdöket vizsgáló nyelvészeti kutatásokról. Az interdiszciplináris együttműködés gyakorlati előnye az is, hogy a környezettudósok kutatási eredményei alapján szociológusok és nyelvészek mérik fel a szükséges intézkedésekkel kapcsolatos társadalmi attitűdöt, és mindezek figyelembevételével tesznek javaslatot reálisan megvalósítható, gyakorlatba átültethető célok elérésére a társadalmi együttműködés maximalizálása érdekében. A kutatócsoport vezetője, Otto Latva bemutatta a közös munka eddigi eredményeit, többek között egy, a kutatócsoport által összehívott tanácskozást az összes finn parlamenti párt képviselőivel, amelyben javaslatokat fogalmaztak meg a Balti-tenger biodiverzitásának megőrzése és a klímaválság negatív hatásainak csökkentése érdekében. A Turkui Egyetemre jellemző kutatócsoportokon is átívelő együttműködés egy tárgyi bizonyítékát haza is hozhattam magammal egy ajándékba kapott kötet

1 Jósika Júlia (1863) *Pályavezető: A világba lépő fiatal leányok számára*. Pest, Heckenast

formájában: az említett két kutatócsoport vezetője, Maarit-Leskelä Kärki és Otto Latva közösen írtak könyvet *Meri ja Tove* címmel a neves finn szerző, Tove Jansson tengerhez és a szigetvilághoz fűződő viszonyáról, ami egyesíti az irodalomtörténeti és a környezettörténeti vizsgálódásokat. A könyv angol fordítása még várat magára, de őszinte Múmin-rajongóként ez csak egyel több motiváció számomra a finn nyelv gyakorlására.

Az egyetemi szakmai programok május 28-án zárultak számomra, így a fennmaradó időt Turku történetének és kulturális értékeinek megismerésével töltöttem. Az Aboa Vetus régészeti múzeum a város középkori állapotát mutatta be körbejárható romokkal és rekonstruált életterekkel. A múzeum az emberi sírleletek mellett hangsúlyt fektetett az állati csontok értelmezésére is: a hulladék közül előkerült haszonállatok csontjai minden bizonnyal az ételmaradékkal kerültek kidobásra, viszont a házikedvenceket számukra kijelölt helyre, olykor mellékletekkel temették el. Érdekesnek találtam, hogy a becsben tartott kutyák és macskák között társállatként tartott sertés csontváz is előkerült.

A Turku várkastély (Turunlinna) bejárása ideális esetben egész napos program lenne. Az alapítása óta számtalanszor átépített, bővített erődítményben a 13. századtól a 20. századig minden fontosabb művelődéstörténeti korszak számára külön épületszárnyat rendeztek be. A tárlatokon végighaladva nemcsak a régió történetét és lakóinak mindennapi életmódját ismerhettem meg, de képet kaptam a független állammá csak 1917-ben váló Finnország bonyolult történelmi kapcsolatáról Svédországgal és Oroszországgal. A vármúzeum közelről megcsodálható műtárgyakkal, több nyelven kitett bőséges leírásokkal és interaktív elemekkel tette élményszerűvé a látogatást. Alapos szemlélődés mellett nem is értem a termék végére zárásig, a 18-19-20. századi tárlatokat már csak felületesen vehettem szemügyre. Azzal az elhatározással távoztam, hogy ide vissza fogok térni, ha lehetőségem lesz rá.

Az utolsó turku napomon ellátogattam a turku szigetvilág egyik legszebb kirándulóhelyére, a Ruissalo-szigetre, méghozzá menetrend szerint közlekedő, városi vonaljeggyel igénybe vehető komppal. A jelentős részben tölgy- és fenyőerdővel borított sziget belsejében a lecsapolt mocsarak helyén korábban mezőgazdasági művelés folyt. Az utóbbi években a szántók nagy részét visszaalakították mocsaras élőhelyé, ehhez a sziget természetes vízfolyásait terelték vissza a rehabilitált területekre, ezzel újra élőhelyet biztosítva számos védett növény, hulló, kételtű és madárfajnak. A sziget erdős részeit a jég által lekerekített, sima, mohos sziklák, és az aljnövényzetben domináló áfonyabokrok vastag szőnyege tette különlegessé. A fák között megbújva pasztellszínekre festett 19. századi faszerkezetes villák sora látható. A csipkésre faragott homlokzati díszítmények, korlátok és ablaktáblák egykori nyári lakokat díszítenek, melyek a város kulturális örökségének fontos részét képezik. Ma panziók, bérelhető nyaralók, rendezvényházak, intézményi vagy alapítványi tulajdonban lévő üdülők működnek bennük. A Ruissalo-szigeten található még a Turku Egyetem füvészkertje is, ennek a megtekintésére azonban nem jutott időm.

Utazásom a végéhez közeledett, de mielőtt felszállt volna a Budapestre tartó gépem, egy napot még Helsinkiben töltöttem, így lehetőségem nyílt megtekinteni a Seurasaari szigeten található skanzent (Seurasaaren ulkomuseo). A szabadtéri múzeum elfoglalja a sziget legnagyobb részét, de ez nem jelenti azt, hogy a sétaútvonalak el lennének zárva a helyiektől, hiszen a skanzen területe szabadon látogatható, azonban

belépőjegy váltásával az épületegyüttesek udvarait, és az épületek belső tereit is látni lehet. (A belépőjeggyel rendelkező látogatókat a ruházatra ragasztott matricával különböztetik meg a dolgozók.) A múzeum munkatársai különböző tájegységekre és korszakokra jellemző viseletben fogadták a látogatókat az épületekben és az udvarokon. A legtöbb helyszínen fel voltak készülve az angol nyelvű ismertetésre, de olykor hasznát vettem a csekély finn nyelvtudásomnak is. Bemutatták az élettereket, meséltek a használati tárgyakról, hagyományokról és tradicionális közösségek működéséről. A kérdéseimre örömmel válaszoltak, láthatóan szívesen vették a távoli nyelvrokon érdeklődését, és kíváncsiak voltak a kulturális hasonlóságokra a két nép között. Nem ez volt az egyetlen hely, ahol a nyelvrokonnak kijáró melegséggel viszonyultak a finnek a magyar látogatóhoz – persze ehhez hozzá tartozik az is, hogy elsősorban a tudományos- és kulturális élet szereplőivel voltam kapcsolatban.

Július 1-én kicsit nehéz szívvel, de teleírt jegyzetfüzettel vonatoztam ki a Helsinki-Vantaa repülőtérre. Azzal az elhatározással utaztam haza, hogy ide feltétlenül vissza fogok térni, az itt szerzett szakmai kapcsolatokat életben akarom tartani, és tovább is akarom építeni mindkét intézmény javára. Az utazás során olyan benyomások érték, olyan diskurzusokba kapcsolódhattam be, és olyan kutatásokba nyertem betekintést, amelyek létezéséről azelőtt sejtelmem sem volt, így nem is kereshettem volna online, célirányosan a kapcsolatot velük. Persze mindaz az ingergazdagság és inspiráció, amit megtapasztaltam, nem lehetett volna teljes egy befogadó és bátorító szakmai közösség nélkül, akiknek nyilvánvaló szándéka volt rövid látogatásomat minél tartalmasabbá tenni. Még mindig junior kutatóként a legfontosabb gondolat, amit hazahoztam magammal az az interdiszciplináris kutatások működésének mélyebb megértése: az egymástól távol eső kutatások első ránézésre valószínűtlen metszéspontjainak megtalálása, és a különböző nézőpontok egymás mellé helyezése helyett egymás tudásának és eszköztárának aktív felhasználása. Ez a munka bizalomra és nem versenyre épít. Ezt a szemléletet nem kell „hazahozni”, magam is voltam, vagyok olyan műhelyek tagja, ahol az ilyen jellegű kooperáció különböző szinteken, de megvalósul a tagok között. Mégsem árt időről időre szakmai önvizsgálatot tartanom és tudatosítanom magamban a kérdést: mi a közös célunk, és én hogyan járulok hozzá ehhez?